ТЕМА 2: СТАНОВНИШТВО И ЊИХОВЕ АКТИВНОСТИ

I T2.1.

Становништво на Земљи

Пораст броја становника утицао је и на насељавање појединих делова света где су постојали повољнији услови за живот. Људи су прво населили травнате, саванске тропске области, које се сматрају природно најпогоидније за живот људи. Најгушће су насељене равнице умереног топлотног појаса и приморја, јер пружају најповољније услове за живот становништва. У равничарским пределима људи се баве производњом и прерадом хране, а у приморским областима риболовом, поморством, туризмом, и разноликим индустријским делатностима. У областима које су обрасле шумом, развијена је призводња и прерада дрвне масе, целулозе и папира (Канада, Шведска, Русија). Прашуме, пустиње и поларне области имају малу густину насељености. У пустињама живот се одвија у оазама, где се становништво претежно бави номадским сточарством, производњом хране и узгајањем урми (Саудијска Арабија, Сахара). У поларним областима, у тундрама становништво се најчешће бави ловом на топлокрзне животиње, риболовом и прерадом рибе и крзна. Ове области обухватају најсевернији делове копна Северне Америке, Европе и Азије.
Око 70% светског становника насељено је у: низијама и приморјима умереног топлотног појаса (северна полулопта), развијеним индустријским областима, долине великих река. Највећу густину насељености имају Азија и Европа, Аустралија је најређе насељени континент, а Антарктик је ненасељен.

На Земљи живи преко 6 милијарди људи. Повећање броја становника у последњих 100 година и се назива **„демографска експлозија“.** Број рођених лица у односу на укупан број становника означава **наталитет,** а број умрлих **морталитет.** Разлика између броја рођених и умрлих лица у односу на укупан број становника назива се **природни прираштај.** У сиромашним државама природни прираштај је висок, а у богатијим државама света је низак и негативан, зато се у многим државама поклања пажња **планирању породице** (ограничавање или подстицање рађања). Око 70% светског становника насељено је у: низијама и приморјима умереног топлотног појаса (северна полулопта), развијеним индустријским областима, долине великих река. Највећу густину насељености имају Азија и Европа, Аустралија је најређе насељени континент, а Антарктик је ненасељен.

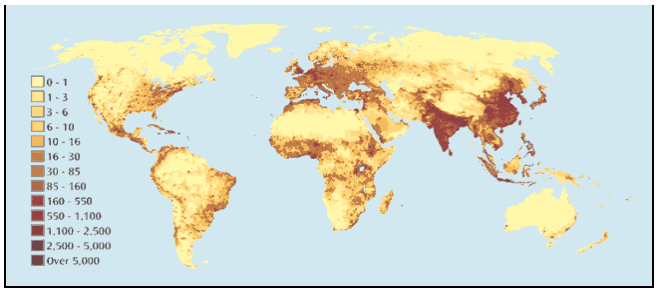

Густина насељености у свету

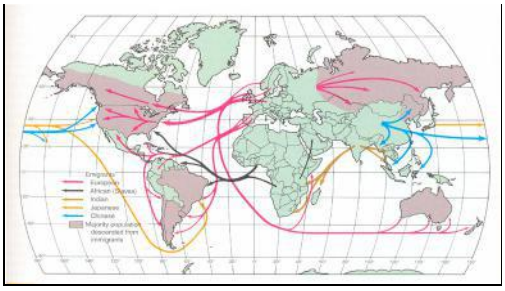
Главне миграционе струје током последњих векова

Становништво света се непрекидно креће **(мигрира). Миграције** су условљене економским разлозима, природним непогодама и ратним сукобима.

Основне структуре становништва

I T2.2.

Људи се разликују по боји коже, полу, старости, националној припадности, занимању, култури и образовању. **Полна структура** представља однос између броја женског и мушког становништва,

а **старосна структура** се одређује према броју становника у одређеним старосним групама. На основу заједничке историјске прошлости и територије, истог језика, културе и вероисповести створене су се заједнице људи, **народи**.

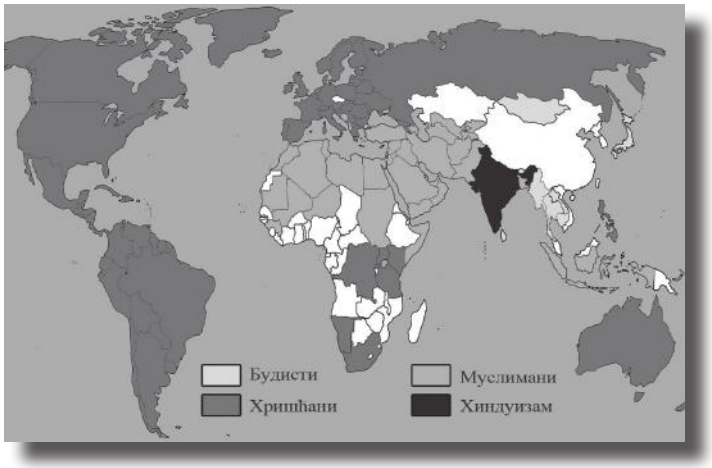

Највеће религије у свету

У свету постоје различите **религије**: хришћанство, ислам, хиндуизам, будизам, јудаизами слично. Становништво света се зближава и меша, људи су упућени једни на друге, живе заједно, раде исте или сличне послове, па разлике међу људима све више ишчезавају. За зближавање народа од великог значаја су подизање културнообразовног нивоа и животног стандарда становништва. Област **социјалне заштите** становништва усмерена је ка побољшању социјалног статуса грађана на личном, породичном и ширем социјалном плану. Развој социјалне заштите становништва одвија се кроз процесе који се ослањају на међународне и европске циљеве општег економског и социјалног развоја друштва, смањење сиромаштва, обезбеђење квалитетније заштите рањивих група: деце, инвалидних,старијих и маргинализованих појединаца или групе грађана.

Насеља на Земљи

I Т2.3.

Насеље је место где живе људи. **Село** је насеље у коме се становништво углавном бави пољопривредом, а **град** је сложеније насеље у коме се становништво бави непољопривредним делатностима.

Село

Град

Урбанизација је светски процес, настаје развојем индустрије и сеобом сеоског становништва у градове. Очекује се на ће 2015. године у градовима живети 54% становништва света. Насупрот урбанизацији је процес **деаграризације,** настаје под утицајем града, поједина села млади људи напуштају, остаје старо становништво које не може да обрађује сеоски. Зато се у новије време приступа **ревитализацији** (обнављању) села, уређује се инфраструктура, мења се намена запуштених површина. Нагли развитак градова и процес урбанизације угрожавају човека и животну средину.

Главне привредне делатности

I T2.4.

Привреда је основна друштвена делатност и обухвата производњу и расподелу производа, односно привреда обухвата све врсте делатности и услуга које омогућавају испуњење свих човекових потреба. Национална привреда односи се на делатности у оквиру једне државе, а светска привреда се односи на глобалну делатност у којој свака земља даје свој допринос. Привреда се дели на делатности:

- **Примарне делатности** обухвата производњу прехрамбених добара и сировина за индустрију. У привредне делатности спадају пољопривреда, лов, риболов и шумарство.
- **Секундарне делатности** су производне делатности и ту спадају индустрија, рударство,грађевинарство и производно занатство.
- **Терцијарне делатности** обухватају непроизводне делатности и ту спадају саобраћај, трговина, туризам, угоститељство, занатство, банкарство и комунална привреда.
- **Квартарне делатности** обухватају непроизводне делатности а то су (образовање, наука, култура, информације, здравство и социјална заштита).

У развијеним земљама највећи проценат становништва запослен је у терцијалним делатностима а у неразвијеним земљама у примарним делатностима. Све земље света у односу на развој привредних делатности деле се на високо развијене, средње развијене и слабо развијене.

Развијене земље у свету

Индустријска производња директно утиче на економску развијеност појединих делова света и одражава се на просечан доходак становништва на планетарном нивоу. На основу разлика у зарадама људи свет се може поделити на **богати „Север”**, кога чине развијене државе Европске уније, Северне Америке и Далеког Истока. У овим земљама остварује се највећи део светског бруто дохотка. Другој групи припадају земље које су **средње развијене** и чине их земље Латинске Америке, Источне и Југоисточне Европе, земље бившег СССР-а. Недовољно развијене земље света називамо **сиромашни „Југ”**, или „трећи” свет и у њима индустрија још увек није довољно развијена. Ове државе се налазе у Средњој и Западној Африци, Јужној и Југоисточној Азији. Највећи проблеми ових земаља су спољни дугови, недостатак капитала, савремених технологија и стручњака.

Географски размештај регија и држава у свету

I T2.5.

Политичка карта света мењала се кроз разне историјске периоде. У другој половини XX настало је највећи број држава, што је условљено распадом колонијалног система и распадом социјалистичких федерација (држава) у свету. Данас у свету има 194 самосталне државе распоређене на свим насељеним континентима. Државе се разликују по величини, државном уређењу и степену економске развијености. Још увек на карти света постоје зависне територијалне целине које држе Француска (острва Гваделуп, Мартиник, Сент Пјер и Микелон; Француска Гвајана, Реинион и Маскаренска острва, Француска Полинезија), Велика Британија (Гибралтар, Бермудска острва, Бахамска, Фолкландска острва), и Шпанија (градови Сеута и Мелиља код Марока). Најмлађе државе у Европи и Азији настале су распадом СССР-а и СФРЈ, у Африци је настала држава Еритреја. Ове државе су настале крајем XX.

Државе Европе

Европска унија и савремене интеграције у Европи

I T2.6.

Европска унија је заједница 27 европских држава, створена је 1993. Године. Јединствена европска валута је евро. Циљеви ЕУ су: јединствено тржиште, слобода кретања, јединствена валута, права грађана (унапређивање људских вредности и друштвени напредак), принцип солидарности, унутрашња и спољна безбедност. Институције ЕУ: Савет ЕУ, Европски парламент, Европски савет, Европска комисија и Европски суд правде. Европску унију чине стални чланови и земље кандидати. Србија је у преговорима о стабилизацији и придруживању ЕУ. Међународне интеграције у свету и у Европи настају као потреба повезивања и економских интеграција на принципима демократије и тржишне економије. Седиште највећих међународних организација је у Европи (ОЕЦД, ЕФТА,ЦЕФТА,ММФ, СБ, ОУН).

I T2.7.

Глобални проблеми човечанства

Другу половину XX века карактерише процес **глобализације** који означава технолошко, економско и политичко обједињавање света, и формира се јединствено светско тржиште роба, услуга, капитала и радне снаге. Тржиште чине различите фирме, компаније, националне економије или групе. Ове промене одразиле су се на услова живота на Земљи и стварање опасности за опстанак људског рода. Индустријски објекти, саобраћајна средства, енергетска постројења, отпадне материје, пестициди и друго, знатно су утицали и изменили животне услове на Земљи. Највеће последице се односе на загађивања животне средине, нарушавање озонског омотача, глобалног отопљавања, ефекта стаклене баште, повећања радијација. Поред тога, на здравље људи утиче и производња хране која садржи вештачке и генетски измењене састојке. У свим земљама света предузимају се мере за ублажавање ових последица и за побољшавање животних услова људи.

У сиромашним земљама света становништво се среће са проблемима неконтролисаног пораста становништва и обезбеђивањем основних услова за живот људи. Поред тога, у овим земљама нема довољно воде за пиће, хране, медицинске опреме, здравствене и социјалне заштите. У савремени проблеми човечанства спадају нарушавање мира и безбедности што изискује стварање услова за безбедност, толеранцију, мирну сарадњу и очување мира. Уједињене нације и друге међународне организације ангажују се да ублаже или отклоне све ове проблеме.

Задаци за самоевалуацију полазника

I T2.8.

1. Заокружите број испред два тачна одговора.
   Да бисте имали добар принос на својој парцели, пожељно је да:
   1. користите одређену количину вештачког и стајског ђубрива
   2. више година сејете исту биљну културу
   3. парцелу понекад окопате
   4. користите механизацију за обраду и хемијска средства за заштиту биљака

2. Допуните реченицу.
   Да бисте спречили изливање реке у Вашем месту, учествоваћете у изградњи _____.

3. Заокружите број испред тачног одговора.
Равноправност полова (родна равноправност) у породици је:
а) када мушкарац и жена равноправно обављају послове;
б) када жене обављају све кућне послове;
в) када мушкарац не учествује у обављању кућних послова;
г) када се само мушкарци школују и запошљавају.

4. Да ли је тврдња тачна?
Панонска низија је највећа житница у Србији. ДА НЕ

5. Заокружите број испред тачног одговора.
Које државе се простиру на два континента?
1. Русија, Кина и Египат 2. Турска, Русија и Египат 3. Русија, Турска и Кина

6. Заокружите број испред тачног одговора.
Један од глобалних проблема човечанства који је присутан и у нашој земљи је:
1. висок природни прираштај становништва
2. повећање броја незапосленог становништва
3. недостатак хране и воде за пиће
4. пораст броја високообразованог становништва

7. Која регија Азије представља међуконтинентални мост између Европе, Африке и Азије?

8. Како се назива канал који спаја Средоземно и Црвено море означен на карти?

9. За прављење колача користићете наведене састојке. Заокружите број испред оног састојка који није пореклом из наше земље:
1. пшенично брашно 2. кокосово брашно 3. јаја 4. маргарин

10. Заокружите број испред оне организације која може да помогне расељеним лицима.
1. NATO 2. UNHCR 3. EU 4. MMF

11. На слици је приказан знак једне међународне хуманитарне организације.
На празну линију упишите две врсте помоћи које можете да добијете од ове организације.

_____

12. Заокружите број испред тачног одговора.
Један од начина да се становништво Србије заштити од болести зависности је:
1. пресељење у другу државу;
2. образовање становништва;
3. разумевање и толеранција;
4. дискриминација.